

Черновцян І. В.,

магістр кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Бялик В. Д.,

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

РОЗВИТОК АВСТРАЛІЙСЬКОГО ТА НОВОЗЕЛАНДСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей розвитку австралійського та новозеландського варіантів англійської мови. У статті визначаються періоди їх розвитку, надається також їх детальна характеристика. Особливу увагу приділяється аналізу австралізмів і новозеландізмів – національно і культурно забарвлених мовних одиниць, що визначають специфічний характер лексичних і фразеологічних систем вищевказаних варіантів англійської мови.

Ключові слова: австралізм, англійська мова, лексична і фразеологічна системи, національний варіант, новозеландізм, періоди розвитку.

Постановка проблеми. Підвищення інтересу науковців до вивчення національних варіантів англійської мови зумовлено, насамперед, їх роллю та важливістю у відтворенні культури, самобутності, менталітету їх носіїв, віддзеркаленні особливостей їх історичного розвитку, суспільно-політичного та економічного устрою, географічних та інших умов існування.

Незважаючи на значну кількість наукових розвідок, присвячених дослідженню британського, американського [4; 5; 8; 13] та навіть канадського [4; 6] варіантів англійської мови, ще й дотепер недостатньо вивченими порівняно з ними вважаються її австралійський і новозеландський варіанти, що «пояснюється відносно «молодим» віком їх існування» [2, с. 79]. Саме цей факт визначає мету даної статті, а її завдання полягають у визначенні факторів появи та встановленні періодів розвитку означених варіантів, їх комплексній характеристиці, аналізі і австралізмів, і новозеландізмів, що є варіантномаркованими одиницями англійської мови.

У розвитку австралійського варіанта англійської мови виділяють два періоди: 1) *ранній* (друга половина XVIII – XIX ст.) – функціонування англійської мови в Австралії у вигляді діалектів, просторіччя, сленгу; 2) *пізній* (кінець XIX – XXI ст.) – формування австралійського національного варіанта [10, с. 22].

Австралійський варіант англійської мови починає розвиватися з моменту заснування на території сучасної Австралії перших колоній, куди з Великої Британії у 1788 р. були вперше відіслані каторжники. Більшість із них були ірландцями, які не розмовляли чи погано розмовляли англійською мовою. Серед колоністів були також представники інших регіонів країни, окремі з них були заможними, але їх було мало, тому вони не могли істотно вплинути на розвиток британського варіанта в Австралії.

Процес заселення осуджених до Австралії тривав до середини XIX ст. і супроводжувався потраплянням сюди міських

діалектів, жаргонів і просторіччя, що на той час були у вжитку у Великій Британії. Велику хвилю міграцій спричинила також «золота лихоманка», що істотно вплинуло на мову; протягом цих років близько 2% населення Великої Британії емігрували до колоній Нового Південного Уельсу та Вікторії [4, с. 221]. З цього моменту збільшення кількості населення Австралії відбувалося за рахунок природного приросту та вільної імміграції, переважно, з європейських країн.

Ранній період розвитку австралійського варіанта англійської мови можна характеризувати як суміш сленгу, діалектно-забарвленої лексики центральної Англії, сленгу англійських моряків та китобоїв, злочинців та більш консервативної мови урядовців та військових [10, с. 23]. Носії різних територіальних і соціальних діалектів англійської мови мешкали в безпосередній близькості в Австралії, що сприяло безперешкодній взаємодії цих діалектів, говорів, просторіччя, сленгу.

Постійне зростання та масові переміщення населення Австралії по її території, пов'язані з освоєнням нових земель, пошуком родовищ золота, викликали потребу уніфікації мови заради порозуміння між носіями різновидів англійської мови, та, як наслідок, призводили до нівеляції багатьох притаманних їм мовних особливостей, що згодом стало підґрунтям для утворення австралійського національного варіанта англійської мови. Саме через тісну взаємодію носіїв різних діалектів, говорів, обмежених відносно невеликою територією, на сучасному етапі регіональне варіювання в австралійському варіанті англійської мови майже не виявлено [4, с. 226].

Як відомо, будь-які істотні зміни, що відбуваються у суспільстві, знаходять своє відображення, у першу чергу, в словниковому складі мови. Це справедливо і для англійської мови в Австралії, оскільки ця країна, що стала для засланців та іммігрантів постійним місцем проживання, істотно відрізнялася від звичного для них британського середовища. Номінація невідомих раніше реалій відбувалася за рахунок: а) використання власних мовних ресурсів для створення нових слів і стійких сполук, наприклад: *sundowner* – бродяга, *native pear* – сорт груші; б) утворення нових значень вже існуючих слів, наприклад: *squatter* – фермер, *honey suckle* – чагарниково-ве дерево з квітучими колочками; в) запозичення з інших мов, зокрема, з аборигенних, наприклад, *brigalow* – різновид акації, *yarraman* – кінь, а також із соціальних і професійних жаргонів, просторіччя, наприклад, *prig* – злодій, *bludge* – байдикувати.

Останній тип запозичень вказує на відмінність розвитку англійської мови в Австралії від варіантів, що утворювалися

в інших колоніях. Це зумовлено етнічним складом населення, оскільки в Австралії мешкали не тільки представники середніх і нижчих верств населення (як у Північній Америці), але й англофони-вискланці, які й привнесли в австралійській варіант англійської мови елементи жаргонної, просторічної мови.

Багаторічне існування Австралійського домініону, відірваного від Британської метрополії кількома тисячами миль, а також послаблення культурних зв'язків з метрополією, з одного боку, і все зростаюче відчуття національної самосвідомості та національної незалежності, з іншого, також залишили певний відбиток на словниковому складі англійської мови в Австралії [2 с. 82]. Відірваність від метрополії, по-перше, зумовила той факт, що процес архаїзації певних мовних одиниць не був обопільним для британського та американського варіантів, по-друге, послабив вплив британської мовної норми, а оскільки носії цієї норми серед перших поселенців майже не було, значний відсоток мовного матеріалу засланців, що вважався нелітературним у британському варіанті, для австралійського варіанта згодом став нормою.

Пізній період розвитку австралійського варіанта починається з моменту об'єднання нащадків британських поселенців в Австралії у самостійну націю. Цей процес розпочався ще наприкінці XIX ст., але найбільшої інтенсивності досяг вже у XX ст., коли Австралія стала незалежною країною, а її мешканці почали ясніше усвідомлювати свою належність до азіатсько-тихоокеанської частини земної кулі. Цьому сприяло ряд чинників: багатомовний склад населення Австралії; послаблення зв'язків із Великою Британією; всесвітній рух за права етносів; зростаюча потреба білих австралійців у підтриманні добросусідських відносин з австралійцями-аборигенами [4, с. 236].

Розвиток економіки та сфер суспільно-політичного життя Австралії, зародження австралійської національної літератури, поява словників, присвячених особливостям англійської мови в Австралії – це ті події, які супроводжували процес утворення австралійської нації та встановлення статусу австралійського варіанта англійської мови як національного. Формування та розвиток лексичного стандарту англійської мови в Австралії характеризується своєрідною взаємодією соціально-етнічних, соціально-класових і соціально-демографічних факторів з факторами, зумовленими природним середовищем та існуванням великої кількості аборигенних мов [10, с. 26]. Становлення австралійського варіанта продовжується і донині, що пояснюється відносно короткою історією його існування і, як наслідок, неусталеністю мовної норми.

Специфічно австралійська лексика формувалася починаючи з перших днів поселення британських колоністів на материк. Сучасний лексико-фразеологічний фонд австралійського варіанта має в своєму складі невеликий відсоток повністю варіантномаркованих (*the wet – сезон дощів в Австралії, billabong – рукав річки, the black stump – уявний кордон цивілізації*) та більший відсоток частково варіантномаркованих одиниць (*gibber – валун, myall – абориген, який живе за традиціями племені, pastoralist – фермер-вівцевод*) та елементів, спільних для австралійського та інших національних варіантів. Ядро лексико-фразеологічного фонду австралійського варіанта складають спільноанглійські мовні одиниці.

Австралійському варіанту притаманні мовні одиниці, що не мають відповідників в інших варіантах, оскільки: а) реалія, яку вони позначають, властива лише австралійському мовному

колективу (*boomer – sameць кенгуру, kipper – абориген, який проїшов обряд посвячення*); б) реалія присутня в австралійському й іншому мовному колективі, але в останньому відображається описово (*singlet – костюм-двійка, rashie – захисна сорочка серфінгістів*). Значна кількість варіантномаркованих одиниць австралійського варіанта мають спільноанглійські або спільні для декількох варіантів еквіваленти, а саме: *dingo* (австрал.) – *traitor* (спільноангл.) – *зрадник*; *fairy floss* (австрал.) – *candy floss* (брит.) – *cotton candy* (амер.) – *солодка вата*. Отже, варіантномарковані одиниці австралійського варіанта не відрізняються значно в структурному відношенні від спільноанглійських і нерідко мають еквіваленти в інших варіантах.

Проблеми новозеландського варіанта, порівняно з іншими варіантами англійської мови, якщо й висвітлювалися, то лише фрагментарно [див., напр., 2, с. 90–101; 3, с. 27–28; 4, с. 280–320; 7]. Ґрунтовні дослідження цього варіанта тільки починаються, оскільки тривалий час англійська мова в Новій Зеландії не розглядалася як окремий національний варіант. В історії розвитку новозеландського варіанта виділяють два періоди: 1) *ранній* (кінець XVIII – початок XX ст.) – англійська мова Нової Зеландії функціонує у вигляді діалектів; 2) *пізній* (середина XX – XXI ст.) – розпочинається формування новозеландського як самостійного національного варіанта англійської мови [7, с. 9]. Цей процес триває і донині.

Колонізація Нової Зеландії розпочалася наприкінці XVIII ст. Першими європейськими поселенцями були, в першу чергу, білі матроси та засланці, що тікали з Австралії [1, с. 87]. 1814 рік позначений початком прибуття до Нової Зеландії англійських місіонерів. Численні міграції, які мали місце в подальшій історії Нової Зеландії, можна представити декількома етапами. Перший етап (1840–70-ті рр.) характеризується напливом переселенців з Австралії, Великобританії, Ірландії, Америки [7, с. 10]. У 60-ті рр. XIX ст. міграція до Нової Зеландії була спричинена «золотою лихоманкою». Перший етап відносять до раннього періоду формування новозеландського варіанта англійської мови [7, с. 11]. Другий (пізній) етап (починаючи з 1870-ті рр.) відзначається хвилею імміграції представників робітничого та середнього класу, які здебільшого були британцями. Мова цих поселенців характеризувалася специфікою у вимові. Однак лінгвісти зауважують, що історія імміграції до Нової Зеландії носила менш розрізнений характер [7, с. 12; 9, с. 286], тому первинні діалекти на сучасному етапі функціонування новозеландського варіанта майже не простежуються.

Хоча завдяки імміграції кількість населення Нової Зеландії значно збільшилася, у 1890 р. європейців, народжених в Новій Зеландії, було більше, ніж іммігрантів. Саме тому цю дату вважають переломним моментом, після якого у розвитку англійської мови в Новій Зеландії почали відобразитися новозеландські, а не британські чи австралійські тенденції [7, с. 11]. Значною мірою ці тенденції знайшли своє відображення в лексичному складі новозеландської англійської, яка збагатилася за рахунок власних мовних ресурсів (наприклад, *hotten – гарячкувату, bushhawk – сокіл*), шляхом розвитку нових значень спільноанглійських одиниць (наприклад, *stilt – ходуличник, runabout – невеликий човен*).

З моменту заселення островів англійцями почав формуватися новий варіант англійської мови, який вбирав в себе маорійські слова, що описують представників флори та фауни Нової Зеландії, для номінації яких власних слів англійська мова не

мала [3, с. 27], зокрема: *kotuku* – біла чапля, *toheroa* – двійчастий молоск. Запозичення з мови майорі охоплювали також номінації елементів культури та побуту, наприклад: *taara* – місце для зборів, церемоній, *hangi* – земляна піч, *waka* – човен, каное.

Починаючи з другої половини XIX ст. англійська мова в Новій Зеландії дедалі більше витісняє мову маорі, а в середині XX ст. стає мовою економічної влади [7, с. 11]. Незважаючи на зростання відмінних рис новозеландського від інших варіантів, протягом тривалого часу в самій Новій Зеландії та за її межами факт існування самостійного варіанта ставився під сумнів, що, пов'язано, на нашу думку, з відносно недовгою історією незалежності цієї країни. Лише з ростом національної самосвідомості, відокремленням від Британської Імперії та надбанням Новою Зеландією статусу суверенної країни стало можливим стверджувати про існування новозеландського національного варіанта англійської мови.

Його специфічні ознаки виявляються на лексико-фразеологічному рівні. Лексико-фразеологічний фонд новозеландського варіанта складається з декількох груп: а) спільноанглійська лексика та фразеологія; б) лексика та фразеологія, яка утворює спільне ядро новозеландського та австралійського варіантів; в) специфічно новозеландська, тобто повністю та частково варіантномарковані одиниці новозеландського варіанта англійської мови.

Той факт, що новозеландський варіант має багато спільних рис з австралійським варіантом, зумовлений, у першу чергу, географічною близькістю країн, їхніми тривалими культуро-мовними контактами. Не применшуючи кількісні показники спільноанглійського та спільного з іншими варіантами (перш за все, з австралійським) мовного матеріалу, підкреслимо, що новозеландський варіант характеризується наявністю варіантномаркованої лексики та фразеології, без якої недоцільно було б стверджувати про нього як про самостійний варіант англійської мови. Повністю варіантномарковані одиниці цього варіанта англійської мови (наприклад, *twink* – біла корегувальна рідина, *tarseal* – автомагістраль, *be a box of birds* – бути в порядку) порівняно з частково варіантномаркованими (зокрема, *black ball* – льодяник з чорно-білими смужками, *bash* – невеликий дачний будинок; *kit* – плетений кошук), як і у разі з іншими національними варіантами, складають меншість.

Чимало специфічно новозеландських мовних одиниць є безеквівалентними, оскільки: а) реалія, яку вони позначають, присутня лише у новозеландському мовному колективі (наприклад, *meeting house (wharepuni)* – велика будівля для зборів маорійського племені, *Perendale* – гібридна порода овець; б) реалія присутня в новозеландському та іншому мовному колективі, але в останньому відображається лише описово: *grid* – сітка метричних координат, яку використовують у картографічному управлінні; *gully* – невелика, вкрита чагарниками долина. Але певний відсоток новозеландизмів має відповідники в інших варіантах, зокрема: *rimu* (новозел.) – *red pine* (спільноангл.) – червона сосна; *dairy* (новозел.) – *corner shop* (брит.) – *convenience store* (америк., канад.) – невеликий продовольчий магазин.

Новозеландський варіант англійської мови, як і її інші національні варіанти, має в своєму складі більший відсоток частково варіантномаркованих одиниць і значно менше – повністю варіантномаркованих, що в певній мірі детерміновано превалюванням в англійській мові полісемічних одиниць, окремі значення яких в результаті взаємодії національних варіантів входять у вжиток в інших національних варіантах, тоді як інші продов-

жують функціонувати лише в одному з них, оскільки позначають явища, поширені лише на території вжитку цього варіанта.

Утворення специфічних рис новозеландського варіанта англійської мови є наслідком дії наступних чинників: нові умови життя колоністів (які знайшли своє вербальне вираження в означеному варіанті); етнічний склад та особливості розселення носіїв різних діалектів англійської мови на новій території; віддаленість від метрополії, з одного боку, та контакти з автохтонним населенням Нової Зеландії, а також з територіально ближчою англосмовною країною – Австралією, з іншого.

Висновки. Таким чином, австралійській і новозеландській варіанти англійської мови сформувалися внаслідок взаємодії та еволюції діалектів, просторіччя, жаргонів, якими спілкувалися перші австралійські та новозеландські засланці та іммігранти. На формування новозеландського варіанта вплинула також мова маорі, що були корінними мешканцями Нової Зеландії. Особливості австралійського та новозеландського варіантів англійської мови зумовлені історичними умовами їх розвитку в країнах, а саме: новим середовищем проживання з невідомими раніше реаліями, які знайшли вираження у мові нових поселенців; їх соціальним складом, специфікою розселення, що призвела до нівелювання особливостями існуючих на той час діалектів; відносною ізоляцією від Великої Британії в період становлення, що призвело до послаблення впливу британської мовної норми на австралійський і новозеландський варіанти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі австралійського, новозеландського та британського варіантів англійської мови, їх спільних і відмінних рис на лексико-семантичному та фразеологічному рівнях.

Література:

1. Австралия и Новая Зеландия. Лингвострановедческий словарь / под ред. В.В. Ощепковой, А.С. Петриковской. Москва : Русский язык, 1998. 216 с.
2. Беляева Т.М., Потапова И.А. Английский язык за пределами Англии. Ленинград : Учпедгиз, 1961. 152 с.
3. Зацний Ю.А. «Внутрішні» запозичення сучасної англійської мови. *Вісник Сумського державного університету*. 2006. № 11. С. 23–29.
4. Ощепкова В.. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии. Москва, Санкт-Петербург : Глосса / Каро, 2004. 336 с.
5. Швейцер А.Д. Различия в лексике американского и британского вариантов современного литературного английского языка. *Вопросы языкознания*. Москва, 1967. № 2. С. 65–72.
6. Avis W.S. The English language in Canada. *Current trends in linguistics*. The Hague, Paris : Mouton, 1973. Vol. 10. P. 40–73.
7. Bayard D. New Zealand English: Origins, Relationships, and Prospects. *Moderna Sprak*. 2000. № 94 (1). P. 8–14.
8. Dillard J.L. A history of American English. Harlow : Longman, 1992. 257 p.
9. McCrum R., MacNeil R. The Story of English: Revised Edition. L. : Penguin, 1993. 384 p.
10. Moore B. Speaking our language: the story of Australian English. Melbourne : Oxford University Press, 2008. 88 p.
11. The Concise Australian National Dictionary / ed. J. Hughes. Melbourne : Oxford University Press, 1992. 662 p.
12. The Dictionary of New Zealand English. A Dictionary of New Zealandisms on Historical Principles / ed. H.W. Orsman. Auckland : Oxford University Press, 1997. 965 p.
13. Trudgill P. Standard English in England. *Language in the British Isles*. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. P. 32–44.

Черновцан І. В., Бялык В. Д. Развитие австралийского и новозеландского вариантов английского языка

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей развития австралийского и новозеландского вариантов английского языка. В статье определяются периоды их развития, дается также их детальная характеристика. Отдельное внимание уделяется анализу австрализмов и новозеландизмов – национально и культурно окрашенных языковых единиц, которые определяют специфический характер лексических и фразеологических систем вышеуказанных вариантов английского языка.

Ключевые слова: австрализм, английский язык, лексическая и фразеологическая системы, национальный вариант, новозеландизм, периоды развития.

Chernovtsan I., Bialyk V. Development of Australian and New Zealand variants of the English language

Summary. The article is devoted to investigation of peculiarities of development of Australian and New Zealand variants of the English language. The periods of their development are defined, their detailed characteristics is also given in the article. Special attention is given to the analysis of Australianisms and New Zealandisms – nationally and culturally marked language units, which define the specific character of lexical and phraseological systems of the mentioned variants of the English language.

Key words: Australianisms, English language, lexical and phraseological systems, national variant, New Zealandism, periods of development.